

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА

СРПСКИ ЕТНОГРАФСКИ ЗБОРНИК

КЊИГА LVI

ПРВО ОДЕЉЕЊЕ

НАСЕЉА И ПОРЕКЛО СТАНОВНИШТВА

КЊИГА 30

3

ПЕТАР РАЂЕНОВИЋ

УНАЦ

БЕОГРАД 1948
ЦЕНА 60 ДИНАРА

У Н А Ц

АНТРОПОГЕОГРАФСКА ИСПИТИВАЊА

од

ПЕТРА РАЂЕНОВИЋА

ПРЕГЛЕД

ИЗДАЊА СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА

(у продаји)

СРПСКИ ЕТНОГРАФСКИ ЗБОРНИК

ПРВО ОДЕЉЕЊЕ

Насеља и порекло становништва

Књига:

- XI (5). — **Поп Стјепо и Владимир Трифковић**, Сарајевска околина. — **Коста Јовановић**, Горње Драгачево. — Б. 1908 8° VII 426 (са 6 скица у тексту). Атлас, књ. V.
- XXIII (8) — **Риста Николић**, Крајиште и Власина. — **Љуб. Павловић**, Антропологеографија Ваљевске Тамнаве. — Б. 1912 8° VI 677 (са 2 карте, 6 скица и 34 фотографије).
- XXIV (12). — **Јован Цвијић**, Метанастазичка кретања; њихови узроци и последице. — Б. 1922 8° 96 (са картом у прилогу).
- XXV (13). — **Боривоје Ж. Милојевић**, Купрешко, Вуковско, Равно и Гламочко Поље. — **Петар Рађеновић**, Села парохије Крњеуше у Босни (код Петровца). — **Боривоје М. Дробњаковић**, Јасеница. — Б. 1923 8° 435 (са 8 скица у тексту и 6 фотографија у прилогу).
- XXVI (14). — **Д-р Мита Костић**, Српска насеља у Русији: Нова Србија и Славено-Србија. — Б. 1924 8° 135 (са 1 картом).
- XXVII (15). — **Андрија Јовићевић**, Малесија. — **Петар Шобајић**, Бјелопавлићи и Пјешивци. Б. 1923 8° 366 (са 2 карте).
- XXVIII (16). **Д-р Алекса Ивић**, Миграције Срба у Хрватску током XVI, XVII и XVIII столећа. — Суботица 1923 8° 158.
- XXIX (17). — **Д-р Петар С. Јовановић**, Бања. — **Војислав С. Радовановић**, Тиквеш и Рајец. — Земун 1924 8° 560 (са 21 скицом, 3 таблице, 2 карте и 15 фот. у прилогу).
- XXX (18) **Д-р Јосип Мал**, Ускочке сеобе и Словеначке Покрајине. Повест насеобина с културно-историским приказом. — Љубљана, 1924 8° 213 (и 1 карта).
- XXXIV (19). — **Љуб. Павловић**, Ужичка Црна Гора. — **Д-р Бор. Дробњаковић**, Смедерско подунавље и Јасеница. — **Љуб. Мићић**, Златибор. — Земун, 1925 8° 502 (са 21 скицом, 1 картом и 16 фотографија).
- XXXV (20). — **Тома Смиљанић**, Мијаци, Горња Река и Мавровско Поље. — **Петар Рађеновић**, Бјелајско Поље и Бравско. — **Милан Карановић**, Поуње у Босанској Крајини. — Б. 1925 8° 724 (са 14 скица, 2 карте и 24 фотографије у прилогу).
- XXXVI (21). — **Д-р Алекса Ивић**, Миграције Срба у Славонију током XVI, XVII и XVIII столећа. — Суботица 1926 8° 228.
- XXXVII (22). — **Др. Тих. Ђорђевић**, Архивска грађа за насеља у Србији у време прве владе кнеза Милоша (1815—1839). — Б. 1926 8° VI 656.
- XXXVIII (23). — **Д-р Илија Синдик**, Дубровник и околина. — **Луцијан Марчић**, Антропологеографска испитивања по севернодалматинским острвима (Раб, Паг и Вир). — **Андрија Јовичевић**, Зета и Љешкопоље. — Б. 1926 8° 604.

С А Д Р Ж А Ј

	Стр.
Општи део — — — — —	1
Област и њено име — — — — —	1
Положај сѐла — — — — —	7
Тип сѐла — — — — —	17
Кућа, двориште и поткућница — — — — —	20
Зграде у пољу и у планини — — — — —	25
Трагови ранијих насеља и оснивање садашњих села — — — — —	27
Трагови негдашњих насеља — — — — —	27
Данашња насеља — — — — —	34
Старост породица — — — — —	36
Порекло породица — — — — —	39
Преглед насељавања по времену — — — — —	41
Преглед насељавања по пореклу — — — — —	42
Кратак осврт на старије и јаче родове и породице — — — — —	45
Исељавање из области и преглед расељених породица — — — — —	66
Преглед крсних слава у вези с пореклом — — — — —	68
Породичне славе — — — — —	70
Народне особине — — — — —	71
(Телесне особине 71. Душевне особине 71)	
Занимање становништва — — — — —	84
(Земљорадња 85. Сточарство 89. „Израда“ — разна занимања 93)	
Посебни део — — — — —	95
Села: 1. — Роре, 95; 2. — Црни Врх, 98; 3. — Преоци, 100; 4. — Тичево, 103; 5. — Штрпци Велики, 105; 6. — Штрпци	

Мали, 107; 7. — Прекаја, 110; 8. — Љесковица, 112; 9. — Мрђе, 114; 10. — Видово Село, 116; 11. — Шиповљани, 119; 12. — Трњинића Бријег, 123; 13. — Дрвар-Село, 125; 14. — Дрвар-Град, 128; 15. — Горње Врточе, 131; 16. — Доње Врточе, 134; 17. — Бастаси, 136; 18. — Бобољусци, 140; 19. — Велико Очијево, 143; 20. — Мало Очијево, 145; 21. — Очигрије, 147; 22. — Велики Цвјетнић, 150; 23. — Мали Цвјетнић, 153; 24. — Беглуци, 154; 25. — Осреци, 157; 26. — Трубар, 160.

	Стр.
Регистар за Унац — — — — —	167
Поговор за Унац — — — — —	193
Редакторска напомена за Унац — — — — —	195

Насеља северног дела области Унца пропутовао сам у августу 1933, јужног дела у августу 1934. Тада сам прикупио све податке унесене у ову радњу. При читању ваља то имати на уму, особито онде где је речи о стању и приликама које могу временом да се измене.

У Бањој Луци, децембра 1940.

Писац

ОПШТИ ДЕО

ОБЛАСТ И ЊЕНО ИМЕ

Унац, као ужа област, саставни је део простране етнографске области, Босанске Крајине. Он заузима место у западном крају Врбаске бановине, управо уз тромеђу трију бановина: Врбаске, Приморске и Савске. Ту је била тромеђа дуго времена и пре постанка Југославије и пре поделе њене на бановине. Додиривале су се ту границе трију покрајина: Босне, Далмације и Хрватске.

Име је област добила од речице Унца. Име речице давнашњег је постанка, па биће ваљда да и област већ доста дуго носи тај назив. О имену Унац имамо историског спомена из почетка XIV века. Летописац Миха Мадиче, говорећи о војевању хрватског бана Микца, вели између осталог и ово: „Заузев тврдињу Унац пође бан у Задар гдје би од Задрана часно примљен.“¹⁾ То о чему летописац прича догађало се је 1326 године. Други, двеста година доцнији, спомен имена Унац налазимо у извештајима о сеоби раје из предела Срба, Унца и Гламоча у 1530 и 1531 години.²⁾ О томе откуда је дошло и како је настало име Унац не могу се у народу чути никакве приче ни објашњења.

Област се простире око речице Унца, с обе његове стране. Он је дели на две, готово једнаке, половине. Смер области, узевши по дужини, слаже се потпуно са смером речице. И област се је пружила у смеру од југоистока према северозападу, као што и речица тече у томе смеру. Исто

¹⁾ Vj. Klajić: Povjest Hrvata, sveska druga, dio I, str. 49.

²⁾ А. Ивић: Миграције Срба у Хрватску. Насеља, књига 16, страна 27—39.

2. — Јагодићи су се такође разгранали у више грана. Има их пет кућа под тим старинским именом, а онда и под овим новим именима: Ајдер, Баришић, Јолиновић, Ђукић, Тртић, Тица, Миличић и Салић. Свега их је уједно 70 кућа. Живе у Преоцу и Тичеву. Славе Св. Николу. У казивањима о своме пореклу нису нимало сагласни. Церо Јагодић из Тичева прича о томе овако: „Старином смо од Травника. Ми смо најпрви пали овдје под Шатор. Најприје смо били сви у Рорама, затим прешли у Преодац, па се најзад наша грана одвојила овамо у Тичево. Од Јагодића су дозе сви Преочани што славе Никољдан.“ Други један Јагодић прича да су им се њихови стари доселили из Голинова, иза Ливна, а даљом старином да су пореклом однекуда од Дрине. У старини се називали због нечега и Преметњи. И Салићи казују да су се доселили однекуда од Ливна пре којих 200 година. Њихов предак Сале (Сава) имао браћу Ђуку и Јолина. Од ових потекли Ђукићи и Јолиновићи. Сале био јако „згодан“. Држао велико „благо“ на Тичеву. Млеко му кроз „тромруке“ долазило с Тичева у Преодац. Дмитар Ајдер казује да су његови стари дошли из Грахова. Дошла њих четворица браће Ајдера. Најпре закућили на Клачини. Сва Клачина била тада под боровом и смрчевом шумом. Ту стари секли грађу и цепали шимлу одмах на месту где су и градили кућу. После оставе Клачину и пређу тројица у Преодац, четврти у Рељино Село. Други опет Ајдер казује да су им стари дошли овамо из Уздарја у Далмацији, додајући успут као објашњење: „Сва су ова племена дошла из Далмације последије Јанковићева рата.“ — Ова оволико различита казивања о пореклу рода Јагодића не можемо друкчије довести у склад осим ако узмемо да су Јагодићи потекли најпре, колико су упамтили, од Дрине, па се затим помицали полако овамо према северозападу: Травнику, Ливну и Грахову, и тек онда овамо под Шатор. Пре него што су избили Ливну и Грахову можда су навратили мало и у Далмацију а можда су се тамо пребацили и из Ливна и Грахова па из Далмације овамо дошли под Шатор. Дакле сва она различита казивања њихова о пореклу можемо схватити тако као да се то говори о више њихових ранијих пребивалишта, без поузданог разликовања у коме су се месту бавили раније у коме доцније.

2. — Јагодићи су се такође разгранали у више грана. Има их пет кућа под тим старинским именом, а онда и под овим новим именима: Ајдер, Баришић, Јолиновић, Ђукић, Тртић, Тица, Миличић и Салић. Свега их је уједно 70 кућа. Живе у Преоцу и Тичеву. Славе Св. Николу. У казивањима о своме пореклу нису нимало сагласни. Перо Јагодић из Тичева прича о томе овако: „Старином смо од Травника. Ми смо најпрви пали овдје под Шатор. Најприје смо били сви у Рорама, затим прешли у Преодац, па се најзад наша грана одвојила овамо у Тичево. Од Јагодића су лозе сви Преочани што славе Никољдан.“ Други један Јагодић прича да су им се њихови стари доселили из Голинова, иза Ливна, а даљом старином да су пореклом однекуда од Дрине. У старини се називали због нечега и Преметњи. И Салићи казују да су се доселили однекуда од Ливна пре којих 200 година. Њихов предак Сале (Сава) имао браћу Ђуку и Јолина. Од ових потекли Ђукићи и Јолиновићи. Сале био јако „згодан“. Држао велико „благо“ на Тичеву. Млеко му кроз „тромруке“ долазило с Тичева у Преодац. Дмитар Ајдер казује да су његови стари дошли из Грахова. Дошла њих четворица браће Ајдера. Најпре закућили на Клачини. Сва Клачина била тада под боровом и смрчевом шумом. Ту' стари секли грађу и цепали шимлу одмах на месту где су и градили кућу. После оставе Клачину и пређу тројица у Преодац, четврти у Рељино Село. Други опет Ајдер казује да су им стари дошли овамо из Уздарја у Далмацији, додајући успут као објашњење: „Сва су ова племена дошла из Далмације послѣ Јанковићева рата.“ — Ова оволико различита казивања о пореклу рода Јагодића не можемо друкчије довести у склад осим ако узмемо да су Јагодићи потекли најпре, колико су упамтили, од Дрине, па се затим помицали полако овамо према северозападу: Травнику, Ливну и Грахову, и тек онда овамо под Шатор. Пре него што су избили Ливну и Грахову можда су навратили мало и у Далмацију а можда су се тамо пребацили и из Ливна и Грахова па из Далмације овамо дошли под Шатор. Дакле сва она различита казивања њихова о пореклу можемо схватити тако као да се то говори о више њихових ранијих пребивалишта, без поузданог разликовања у коме су се месту бавили раније у коме доцније.

И од Јагодића стабла се је одбијало више иверја и селило на разне стране.

3. — Станишићи живе у Преоцу и свега их је седам кућа. Славе Св. Јована (7/20-1). Јован Станишић, старац од 85 година, прича да се је његов прадед доселио из Далмације. То би онда могло бити тако пре 170—180 година. Цело село било тада под боровином. Морали најпре крчити па онда тек орати.

4. — Будиша има свега пет кућа, и то у Преоцу. Славе Ђурђевдан. Стари Обрад Будиша казује да су се они доселили пре 5—6 колена из Далмације, од Дрниша. Били најпре у Жупи Штрбачкој, па их отуда змије истераше. Доста се је и њих раселило одавде.

5. — Вишекруна има 24 куће. Сви су у Тичеву. Славе Јовањдан. Давид Вишекруна, сада му 63 г., каже да је његов шукундед Јован доселио овамо из Стона у Далмацији. Изишли их отуда шесторица браће. Три остану овде, а три се дигну даље и населе се један у Герзово, други негде код Бања Луке, трећи код Градишке. И пре су они из Далмације излазили овамо с благом. Кад су се стално населили овде, било их шездесетеро у кући и хиљадили овде овце. Кућу направили на средини данашњег села. Била свуда овуда борова шума. Само око куће било нешто „прогалице“ и крчевине. Пре Вишекруна није у Тичеву било ничије куће. Нешто после њих населе се и Билићи. Они се овде и изумрли пред буну (1875).

6. — Јовића има 26 кућа у Тичеву, а још 4 куће у другим селима. Славе Никољдан. Они у Малом Тичеву казују да су пореклом из Херцеговине и да су дошли овамо пре 5—6 колена. Селећи из Херцеговине као да су се задржали кратко време у Јању. Ту побију Турке који им хтели силовати младу и девојку те стога пребегну овамо. Никола Јовић из В. Тичева прича да су им се стари доселили из Равних Котара, из близине Шибеника. Дошавши овде често премицали кућу с места на место, све ишли за шумом. Ово где су сада то им је већ четврто кућиште. Ово неслагање у причању о пореклу и старини можда долази отуда што је један огранак Јовића могао из Херцеговине да отсели преко Јања у Тичево, а други преко Котара исто у Тичево.

хова доласка био сасвим пуст. Говоре како је тада све још било зарасло у боровину и морало се крчити да би се имала где кућа метнути. — Бошњаци (6 к.) славе Трипуњдан. Прешли су овамо из Црног Врха пре 120 г. Одавде по окупацији (1878) један огранак преселио у Брањевце. О томе како су добили ово презиме казују да им је неко од њихових старих био у „Босни“ у најму, па кад се је отуда повратио, рекли му: „Ево нашег Бошњака!“ Глигић (1 к.) слави Јовањдан, а приведен је овамо у Бошњаке из Маринковаца после окупације. — Ајдери (25 к.) славе Никољдан. Они су од рода **Јагодића**. О своме презимену причају да је неко од њихових у старини служио код бегова и био потежак у раду и слабо послушан. Бег му заповедао а он се оглушивао. Онда бег узме штап и опали га говорећи му: „Ајдер, уради то!“ Овај одмах скочи и узме да ради што му је заповеђено. Онда ће бег: „Аха, гле како је Ајдер ваљан!“ Ајдери су населили међу најстаријим породицама, али најпре на Клачину, а пре 120 г. преместили се овде где су данас. Један брат од њих четворице отселио тада с Клачина у Рељино Село. После одавде отселила једна кућа у Љубаћево код Бања Луке. — Баришићи (4 к.) славе Никољдан. И они су од рода Јагодића као и Ајдери, па су се и населили у исто доба с њима. Исто то важи и за Јолиновиће (1 к.), Ђукиће (3 к.), Тртиће (7 к.), Тице (18 к.), Миличиће (3 к.) и Салиће (4 к.). Све је то од једног „тијеста“. Тице су прозвани тако због тога што је неко од старих им имао коња брза као птица. Неки су отселили одавде у Отковце и Превију (Кључ). Миличићи прозвани по Милици, која као удовица остала иза мужа трудна и родила сина, па он добио презиме од материног имена. Салићи прозвани по Сали (Саџи) који је био врло „згодан“ и богато се одевао. — Омићи (2 к.) славе Мијољдан. Не знају ништа о својој прошлости и старијем завичају — Марић (1 к.) слави Ђурђевдан. Приведен је овамо из Грахова пре буње (1875). — Симиџија (1 к.) слави Јовањдан. Дошао овамо из Вагана гламочког на 20—30 г. пред буну. Био млинар у млину бега Пилиповића, па му овај дао и земљу. — Илијашевићи (3 к.) славе Стевањдан. Населили из Грахова пре 80—100 г. Звали се некада Добријевићи, па по Илији прозвани Илијашевићи. Променили овде два кући-

њева Главница, Гудајске Драге, Шајиновац, Млиништа. — Воде: Јаруга долази из Малог Тичева, тече пољем, улива се у Понор. Гудаја извире у Гудајским Драгама, Црно Врело утиче у Гудају, Млиништа у Љесковицу. Мањих врела има доста, тако: Стубао, Точак, Бијело Врело, Малешев До, Кланац, Врело, Бунарић. На потоцима има у довољној мери млинчића те се село не пати за мељиво. На Гудаји има и седам ступа за ваљање сукна. По удаљенијим ливадама има колиба, где стока буде спочетка зиме док не потроши сено. Тако су у Горици две колибе, у Старом Крају две, у Тртића Долу две, у Таровинама две, у Модром Куку пет.

Село је разбијеног типа. Дели се на два знатно одвојена и размакнута засеока: Велико Тичево и Мало Тичево. У В. Тичеву су се сместиле три породичне групе, међу којима се више граница не може одмах на први поглед да примети. Мало Тичево распада се у две сасвим одвојене групе. Цело село има 62 куће. Гробља су два: Доње Гробље и Јовића Гробље. Има старих гробова и у Љубиној Пољани. О томе зашто је село добило овакво име не чују се никакве приче.

Трагова старине примећује се на Оштрој Главници. Ту је развалина неке старе грађевине. Види се хрпа камења обрасла у траву, а нађе се и хрбина. Нађен је на томе месту мали жрвњић од обичног камена.

Порекло породица. — Данашње најстарије породице у Тичеву живе овде тако око 200 година. — Вишекруне (24 к.) славе Јовањдан. Доселили из Далмације као најстарија породица. — Јовићи (26 к.) славе Никољдан. Населили одмах убрзо после Вишекруна из Херцеговине. — Јагодићи (5 к.) славе Никољдан. Спандју међу најстарије породице. Њихова предања су изнесена у општем делу. — Јарић (1 к.) слави Никољдан. Доселили пре 100—150 г. из Тишковца (Грахово). Било их више, па једни отселили још пре буне у Шеховце (Мркоњићград), а други изумрли. — Прпе (6 к.) славе Јовањдан. Доселили пре 150—180 г. из околине Шибеника у Далмацији. Њихов предак утекао отуда од војске, па овуда најпре ходао по најму, а после направио кућу. Прпе су се некада звали Ђулибаци. Били најпре у В. Тичеву

- Заселак, део с. у Г. Врточу: 18, кр. у Г. Врточу: 132.
- Заспа, и. у Шиповљанима: 119.
- Заструшци, п. у В. Штрпцима: 106.
- Збјег, долина у Бастасима: 138; п. у М. Штрпцима: 108.
- Збјегови, л., њ. и п. у С. Дрзару: 126.
- Звечак, и. у Трњ. Бријегу: 123.
- згодан, богат, сигуран човек: 16.
- Зганови, њ. у Рорама: 96.
- зграде, у пољу и планини: 25.
- Здјекица, и. у Трњ. Бријегу: 123.
- Зекановица, гр. у М. Цвјетнићу: 153.
- Зелентор, п. у Шиповљанима: 119.
- Зељарице, ш. у Бастасима: 137.
- Зељковац, њ. у Трубару: 161.
- Зељковића Гробље, у Трубару: 163.
- Зељковића Дамјан, у Трубару: 63.
- Зељковићи, пор. у Бастасима: 139; пор. у В. Штрпцима: 106; пор. у М. Штрпцима: 109; пор. у Трубару: 62, 163; пор. у Шиповљанима: 122.
- земљорадња, 85.
- Зечице, п. у Рорама: 96.
- Зечуше, њ. у Љесковци: 113.
- Зимоњино Брдо, л. у Г. Врточу: 131.
- Злорад, п. у Трњ. Бријегу: 123.
- Змијање, обл. у Бос. Крајини: 39, 40, 45, 50, 54, 59, 61, 65.
- Зорића Гај, кр. у Бобољусцима: 141.
- Зорића Гробље, у Бобољусцима, 141.
- Зорића Стубао, вр. у Бобољусцима: 141.
- Зорићи, пор. у Бастасима: 140; пор. у Бобољусцима: 60, 124; пор. у Д. Врточу: 135; пор. у Осрецима: 160; пор. у Трубару: 164.
- Зорић Јован, у Бобољусцима: 60.
- Зрилићи, пор. у Бастасима: 138; пор. у Г. Врточу: 133.
- Зрмања, река и предео у Хрватској: 46.
- Зрорад, гр. у Шиповљанима: 120; њ. у Шиповљанима: 118.
- Ивак (Иваци), раније презиме пор. Партало: 103.
- Иванова Главница, п. у Преоцу: 100.
- Иве, л. у Црн. Врху: 98.
- Ивића Поље, л. и њ. у Црном Врху: 98.
- Ивовац, бунар у М. Очијеву: 145; њ. и п. у М. Очијеву: 145.
- Игњина Драга, ш. у Бастасима: 135.
- Игралиште, л. у Трубару: 161; п. у Шиповљанима: 119.
- Иза Поља, њ. у М. Штрпцима: 107.
- Измаци, њ. у Видовом Селу: 116.
- „израда“, разне врсте доунског, печалбарског занимања: 93, 94.
- Икића Гробље, гр. у Мрђама: 115.
- Икићи, пор. у Бастасима је од Шобата: 53; пор. у Мрђама: 115.
- Иковац, вис у обл. Унца: 107; п. у М. Штрпцима: 108.
- Иковачка Коса, ш. у М. Штрпцима: 108.
- Илијашевића Гробље, у Преоцу: 101.
- Илијашевићи, пор. у Преоцу: 102.
- Иликоловића Палеж, ш. у М. Штрпцима: 108.
- Илина Главница, вис у В. Штрпцима: 105.
- Ињац, пор. у Мрђама: 115; старо презиме пор. Малиновића у В. Штрпцима: 107.
- исељавање из обл. Унца: 66.
- Испод Врањуше, ш. у Преоцу: 100.
- „јабука“, давање мита: 79.
- Јабучица, гр. у Бастасима: 137.
- Јаворје, ш. у Прекаји: 110.
- Јаворова Коса, врх у обл. Унца: 107; планина у Унцу: 3; ш. у М. Штрпцима: 108.
- Јаглице, пор. у Трњ. Бријегу: 125.
- Јагодићи су: Ајдери, Баришићи, Јолиновићи, Букићи, Тртлић, Тице, Миличићи, Салићи: 47; пор. у Тичеву: 104.
- Јагодић Перо, из Тичева, прича о пореклу Јагодића: 47.
- Јадовњак, п. у Дрвар Граду: 125; ш. у Видовом Селу: 116; ш. у Трњ. Бријегу: 123.
- јажа, јаз, јарак: 94.
- Јазавчије Долине, њ. у М. Очијеву: 143.
- Јаковљевићи, пор. у Рорама: 97.
- Јамаија, пор. у Рорама: 97.
- Јандрин Под, њ. у Бастасима: 137.